

αυτόν πολύ πιο σημαντικός από τη στενή, την υπερήφανη κοινωνία της Σπάρτης, κι είναι ευχαριστημένος να υπερηφανεύεται που ανήκει σ' αυτήν την οικογένεια και σ' αυτήν την παράδοση. Βλέπει, κι έχει δίκιο σ' αυτό, πως μέσα στην ιστορία του κόσμου ο εξελληνισμός της Ανατολής είχε πολύ μεγαλύτερη σημασία απ' οποιοδήποτε κατόρθωμα του μικρού κράτους της Σπάρτης...

(C. M. Bowra)

- III. Υπάρχουν ενδείξεις ότι το ποίημα αυτό του Καβάφη (που τιτλοφορείται «Στα 200 π.Χ.» και τοποθετεί έτσι τη σκοπιά του στην *καμπή* της ελληνιστικής εποχής, με πλήρη προοπτική της ακμής της και με υπολανθάνουσα την εμφάνιση της Ρώμης στο προσκήνιο) πρωτογράφηκε τον Ιούνιο 1916, δηλ. πάνω στις μέρες του Συμμαχικού Αποκλεισμού μας και στις παραμονές της Κυβέρνησης της Θεσσαλονίκης. Όμως δεν δημοσιεύτηκε παρά τον Σεπτέμβριο 1931, δηλαδή στην καμπή της «Τετραετίας» του Βενιζέλου, μετά την υπογραφή της Ελληνοτουρκικής Συνθήκης και πάνω στο κορύφωμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Γιατί άραγε; Μήπως γιατί στην ιστορική του αίσθηση Μήδοι και Τούρκοι, Λακεδαιμόνιοι και Ελλαδίτες, Ρωμαίοι και Αγγλογάλλοι ήταν ένα και το αυτό;

Οσοδήποτε και αν υποτεθεί ότι κατά τα 15 εκείνα χρόνια το κείμενο του ποιήματος έμεινε απaráλλαχτο, ο τόνος του και οι αρμονικές του ασφαλώς αλλοιώθηκαν ριζικά μετά το 1922 [...].

(Γ. Π. Σαββίδη: Εφημέρον Σπέρμα, σελ. 75, ΕΡΜΗΣ, 1978)

- IV. Το ποίημα που παρουσιάζει καλύτερα την πολύπλοκη ιστορική προοπτική του ποιητή είναι το προτελευταίο που δημοσίεψε όσο ζούσε, το «Στα 200 π.Χ.», ένα έργο με τόσο λεπτή τεχντροπία, που απαιτεί προσεχτική ανάγνωση για να διευκρινιστούν οι φαινομενικές του αμφιλογίες –αν κι ένα μέρος της δύναμής του βρίσκεται ακριβώς στο βαθμό της αμφιλογίας που επιτρέπει: στην αλήθεια μιας στάσης που, ωστόσο, επιδέχεται ειρωνική αντιμετώπιση. Το ιστορικό πλαίσιο περιπλέκεται σκόπιμα από τον αφηγηματικό πυρήνα του ποιήματος: το μονόλογο ενός ομιλητή που ζει στα 200 π.Χ., για μια ιστορική περίοδο που άρχισε 130 χρόνια νωρίτερα. Αυτός ο μονόλογος παρουσιάζει μια επισκόπηση των ιστορικών γεγονότων και των επακολούθων τους, από τις κατακτήσεις του Αλέξανδρου στην Περσία, ως την καμπή της ελληνιστικής εποχής (όπως λέει ο Γιώργος Σαββίδης στη σχετική σημείωσή του στα *Ποιήματα* [τομ. Β, σ. 114]), «με πλήρη προοπτική της ακμής της και με υπολανθάνουσα την εμφάνιση της Ρώμης στο προσκήνιο». Η στάση του ομιλητή αντανάκλα τη συγκεκριμένη ιστορική του θέση, που ορίζεται απαρχής με τον τίτλο, όπου τονίζεται η χρονολογία 200 π.Χ. Ο μονόλογός του αρχίζει με μια λεπτή ειρωνεία για τους Σπαρτιάτες που, σε μια κρίσιμη στιγμή της ιστορίας τους, αρνήθηκαν ν' ακολουθήσουν την πανελλήνια εκστρατεία του Αλέξανδρου (όπως αναφέρεται από τον πρώτο κιόλας στίχο), για λόγο που «νοιώθεται», σύμφωνα με τον ομιλητή: μια εκστρατεία που δεν έχει αρχηγό Σπαρτιάτη βασιλιά δε μπορεί ν' αντιμετωπιστεί σοβαρά. Έτσι, όπως μας αφήνει να καταλάβουμε ο ομιλητής, οι Σπαρτιάτες μόνοι τους αρνήθηκαν 'τη δόξα της συμμετοχής στις μεγάλες νίκες του Αλέξανδρου στο Γρανικό, την Ισό και τα Άρβηλα. Το ακόμα πιο σημαντικό είναι πως οι Σπαρτιάτες δε μπορούν να διεκδικήσουν, ούτε να συμμετάσχουν σε αυτό που βγήκε από τις κατακτήσεις του Αλέξανδρου –κι εδώ ο ομιλητής γίνεται εύγλωττος:

*Κι απ' την θαυμάσια πανελλήνιαν εκστρατεία,
την νικηφόρα, την περίλαμπρη,
την περιάλλητη, την δοξασμένη*